

Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom Udir-6-2014

4. Opplæring for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner

Fylkeskommunen er ansvarlig når institusjonen finansieres av regionale helseforetak

Fylkeskommunen der institusjonen ligger skal oppfylle retten til opplæring for barn og unge som er pasienter i helseinstitusjoner, jf. opplæringsloven § 13-3a første ledd..

Fylkeskommunens ansvar gjelder kun for pasienter i institusjonsplasser som regionale helseforetak eier eller finansierer. Med regionalt helseforetak menes virksomhet etter lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak m.m. § 2 tredje ledd. Bestemmelsen omfatter for det første all statlig spesialisthelsetjeneste organisert i helseforetak, som igjen er eid av de regionale helseforetakene. Den omfatter for det andre pasienter ved private helseinstitusjoner innenfor somatikk, psykiatri og rusproblematikk, når institusjonsplassen er finansiert av et regionalt foretak.

Når skal barn og unge regnes som pasienter og dermed omfattes av retten

Barn og unge regnes som pasienter i denne sammenheng når de har rettigheter etter

opplæringsloven, mottar helsehjelp i institusjonen, og av helsemessige grunner er avskåret fra å motta opplæring innenfor det ordinære opplæringssystemet.

Utgangspunktet er at retten til opplæring omfatter døgnpasienter

Det har i de siste årene vært endringer i spesialisthelsetilbudene til barn og unge. Innleggelsestid er redusert og barn og unge får primært poliklinisk helsehjelp. Retten til opplæring kan også omfatte dagpasienter og polikliniske pasienter. Dette vil kunne gjelde når pasientens tilknytning til institusjonen kan likestilles med det å være døgnpasient, slik at pasienten av helsemessige årsaker ikke kan motta opplæring innenfor det ordinære opplæringsystemet. For at barn og unge skal omfattes av retten til opplæring når de legges inn ved en helseinstitusjon, må innleggelsen av pedagogiske og praktiske hensyn være av en viss varighet. Vi legger derfor til grunn at det ikke er formålstjenlig at fylkeskommunen gir opplæring der innleggelsen er kortvarig, dvs. noen få dager. Vi legger det motsatte til grunn der innleggelsene er kortvarige, men gjentakende. Da er det viktig at fylkeskommunen utarbeider en plan for opplæringen i samarbeid med hjemmeskolen, slik at eleven sikres kontinuitet i opplæringen når han eller hun legges inn. Det må derfor foretas en konkret vurdering av behovet i det enkelte tilfelle.

Opplæringsrettens innhold og omfang

Barn og unge som er pasienter er omfattet av de samme lov- og forskriftsbestemmelser som elever i ordinær grunnskole og videregående opplæring. Opplæringen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet, inkludert fag- og timefordeling og læreplaner for fag, jf. forskrift til opplæringsloven kap. 1.

Spesialundervisning

Fylkeskommunens plikt til å følge de formkravene som gjelder for spesialundervisning er begrenset av praktiske forhold. For eksempel er mange pasienter i institusjonen i så kort tid at fylkeskommunen ikke rekker å utrede behov for spesialundervisning før pasienten skrives ut. Dersom eleven har et vedtak om spesialundervisning og IOP fra sin hjemskole, må fylkeskommunen ta stilling til om dette kan benyttes mens han eller hun er i institusjon. I så fall må fylkeskommunen fatte et tidsbegrenset enkeltvedtak om spesialundervisning på grunnlag av enkeltvedtaket fra elevens hjemskole. Se også veilederen om

Skillet mellom opplæring og helsehjelp

Det kan være vanskelig å avgjøre om et tiltak skal regnes som opplæring eller helsehjelp. Skillet mellom opplæring og helsehjelp vil ha betydning for hvilken offentlig myndighet som er juridisk, faglig og økonomisk ansvarlig.

Les mer om skillet mellom opplæring og helsehjelp i veilederen om spesialundervisning.

Fravær på grunn av sykdom

På samme måte som i ordinær grunnskole kan sykdom begrense elevens mulighet til å delta i opplæringen mens eleven er i en institusjon.

Fylkeskommunen må dokumentere at eleven i helseinstitusjonen helt eller delvis ikke kan motta opplæring på grunn av sykdom. Opplæringsansvaret medfører også at fylkeskommunen må dokumentere hvilke tilpasninger og tiltak som er vurdert og iverksatt for eleven for å kunne oppfylle opplæringsretten- og plikten. Vi anbefaler at ansvarlig lege/behandler på institusjonen skriver en erklæring, når det er helseårsaker som gjør at pasienten ikke kan motta opplæring på fulltid.

Eleven skal ikke få ført fravær på vitnemålet for de periodene han eller hun får opplæring i institusjon. Elevene mottar opplæring, bare et annet sted, og har dermed ikke fravær. Vi viser for øvrig til forskrift til opplæringsloven §§ 3-41 og 3-47 som bl.a. omhandler enkelte unntak for føring av fravær som skyldes helsegrunner.

Fritak fra opplæringsplikten i grunnskolen

Kommunen eller fylkeskommunen har adgang til å fritta elever fra hele eller deler av grunnskoleopplæringen når hensynet til elevene tilsier det, jf. opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd. Denne fritaksadgangen skal bare benyttes i helt spesielle unntakstilfeller og bare dersom foreldre samtykker. Kommunen/fylkeskommunen må fatte et enkeltvedtak på bakgrunn av en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten. Elever som blir fritatt for grunnskoleopplæring har rett til å fullføre den opplæringen de ble fritatt for senere dersom de ønsker det.

Utsettelse og utvidelse av videregående opplæring

Elever i videregående opplæring kan søke om utsettelse eller avbrudd i opplæringen uten at de mister retten til videregående opplæring, jf. opplæringsloven § 3-1 tredje ledd. Utsettelse eller avbrudd innebærer at ungdommen kan ta opp igjen opplæringen når helsetilstanden tillater det. Det er eleven som avgjør om han eller hun vil søke om utsettelse eller avbrudd, eller om det er mest hensiktsmessig å følge opplæringen med fravær som skyldes helsegrunner (som er bekreftet ved legeerklæring). Det er viktig at skolen gir ungdommen og foreldrene til umyndige elever rådgivning og informasjon om hvilke muligheter som finnes. Vi viser til forskrift til opplæringsloven kap. 20 og 22 om henholdsvis retten til rådgivning og foreldresamarbeid.

Elever som har rett til spesialundervisning har rett til inntil to år ekstra i videregående opplæring når eleven trenger det for å nå sine opplæringsmål. Fylkeskommunen skal fatte et vedtak på bakgrunn av PP-tjenestens sakkyndige vurdering. Vi viser for øvrig til opplæringsloven § 3-1 femte ledd.

Lokaler, utstyr og undervisningsmaterieil

Dersom barn og unge får opplæring i institusjonen, skal institusjonen sørge for nødvendige lokaler. Lokalene som benyttes skal oppfylle alminnelige tekniske og sikkerhetsmessige krav i plan- og bygningsloven og forskrift om miljørettet helsevern. Lokalene skal også være i samsvar med kravene som opplæringsloven kap. 9a setter til elevenes fysiske miljø. Institusjonen kan ikke kreve at fylkeskommunen betaler for leie av lokalene.

Fylkeskommunen skal skaffe beboerne nødvendig undervisningsmaterieil og utstyr, også når de får opplæring i institusjon, jf. opplæringsloven § 2-15 og 3-1 niende ledd.

Fylkeskommunens rett til refusjon

Fylkeskommunen der institusjonen ligger har rett til refusjon av utgifter til opplæringen fra fylkeskommunen der pasienten var bosatt da pasienten ble innlagt. Refusjonsretten er avgrenset til å gjelde pasienter i institusjoner som tilbyr tverrfaglig, spesialisert behandling for rusmiddelavhengige og pasienter i institusjoner innenfor det psykiske helsevernet. Dette er omhandlet i opplæringsloven § 13-3a andre ledd. Reglene for refusjon for pasienter i disse institusjonene finner du i forskrift til opplæringsloven § 19-8, der det heter:

Reglane her gjeld satsar for refusjon av utgifter til opplæring som fylkeskommunen, der ein institusjon for rusmiddelavhengige eller institusjon innanfor psykisk helsevern ligg, har rett til etter opplæringslova § 13-3a andre ledd. Fylkeskommunen der institusjonen ligg, kan krevje refusjon av utgifter til opplæringa frå fylkeskommunen der pasienten var busett på det tidspunktet pasienten vart innlagd, etter desse satsane per elev per år:

- a) Kr 86 000 for elevar som ikkje har behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- b) Kr 253 000 for elevar som har moderat behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.
- c) Kr 501 000 for elevar som har omfattande behov for spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5.

Twist om val av sats kan leggjast fram til avgjerd for fylkesmannen i fylkeskommunen der institusjonen ligg.

Fylkeskommunen må ha rutiner for samarbeid

Fylkeskommunen må utarbeide rutiner for samarbeid mellom helseinstitusjonen og elevens nåværende og eventuelle tidlige skole om elevens skolegang. Se pkt. 6 om plikten til å ha et forsvarlig system.

Anbefalinger til fylkeskommuner

I februar 2013 kom Unge Funksjonshemmede med en utredning som tyder på at det fremdeles er store forskjeller i tilbudet om opplæring i helseinstitusjoner. De påpeker at det er mangel på kunnskap i fylkeskommunene om plikten til å gi videregående opplæring i helseinstitusjoner. Det er grunn til å tro at det er ulik praksis og forståelse av regelverket i ulike fylkeskommuner.

Vi anbefaler at

- fylkeskommunen har fokus på opplæring i helseinstitusjoner

- fylkeskommunen utarbeider rutiner i samarbeid med helseinstitusjoner om at det fortløpende meldes fra om pasienter som har krav på opplæring
- samarbeid med hjemmeskolen prioriteres
- det benyttes digitale læringsplattformer

Oppgrader til en [støttet nettleser](#) for å få en reCAPTCHA-utfordring.

[Hvorfor skjer dette?](#)